

Тема. Читання й аналіз тексту (підготовка до ЗНО)

1. Перегляньте навч. відео <https://www.youtube.com/watch?v=mvmMFgxFI3g>
2. Виконайте завдання

Текст 2

Форми існування мови

(1—2) Центр кожної мови становить живе розмовне мовлення. Найрозвиненіша й багата мова приречена на повільну смерть, якщо вона виходить з ужитку як засіб щоденного спілкування.

(3-5) Мова — це живий організм, лише духовний, а не фізичний. Вона нерозривно пов'язана із суспільством, і суспільство, за нормальних умов існування мови, здійснює всебічний і різноманітний вплив на її розвиток.

(6—8) Письмові різновиди мови не можуть нормально функціонувати без постійного підживлення з рухливого усного мовлення, у якому, власне, і відбувається реальне життя мови, постійний її, хоч і непомітний у щоденному спілкуванні, рух.

(9—14) Усна мова має багато різновидів. Це і обласний діалект, і розмовна мова міста, і різного роду жаргони — соціальні, вікові, зокрема, так званий, молодіжний жаргон, сленг тощо. Усі ці різновиди мови перебувають у постійному русі і взаємодії. Тому звуження сфери існування мови не може не мати негативного впливу на її розвиток. Із замуленням і пересиханням усних джерел неминуче застигає

й мертвіє і писемно-літературна форма мови, хоч якою багатою і розвинутою вона б не була. Де припиняється рух, там припиняється життя.

(15—18) Співвідношення між нормованою літературною мовою нації та усним народним мовленням у його територіальних і соціальних варіантах образно висловив французький мовознавець Шарль Балді: «Літературна мова є крижаною оболонкою, яка сковує поверхню потоку, могутнього, бурхливого, часто каламутного. Вона його оберігає, але вона й приховує його таємниці, його життя».

(19—24) Поширена думка про те, що найважливішою формою існування мови є мова художньої літератури, справедлива лише частково. У словесному мистецтві мова найповніше розкриває свої ресурси, проте виживання й розвиток її залежить передовсім від повноцінного функціонування живих усних форм мовлення. Сьогодні маємо розвинену літературну мову, здатну обслуговувати всі сфери суспільного життя, але у великих міських центрах відсутнє повноцінне існування живих форм розмовного мовлення.

(25—31) Для увиразнення нинішніх мовно-культурних проблем можна скористатися поширеним у мовознавстві образним порівнянням живих форм існування мови з дикими рослинами, що ростуть у природному середовищі, а літературної мови — з оранжерейною квіткою, що потребує штучно створених

умов. Отже, якщо на початку минулого століття перед українським суспільством стояло завдання виплекати оранжерейну рослину, то тепер корінь мовних проблем полягає в потребі відновити природні стихійні форми існування мови. А це завдання незрівнянно важче, тому що воно потребує зміни мовно-психологічних настанов маси людей різних соціальних прошарків і різного рівня освіти.

(32-34) Масова двомовність має наслідком не тільки зовнішнє звуження сфери вживання української мови. Вона «підточує» її зсередини, створює ґрунт для її внутрішнього розкладу, активізуючи процеси змішування російської й української мов.

(35—37) Кожен носій української мови, живучи в російськомовному місті, постійно перебуває під сильним впливом російськомовного оточення. Це породжує явище, яке мовознавці називають інтерференцією — відхиленням від норми й системи однієї мови під впливом іншої.

(38—43) Загалом інтерференція належить до звичайних явищ розвитку переважної більшості мов, особливо у прикордонних областях, де інтенсивність міжмовних контактів посилюється. Проте, коли стосунки двох мов нерівноправні, коли одна з них загарбує простір іншої, поглинаючи її, одnobічна інтерференція переростає в змішування двох мов. Руйнація системи мови, що витісняється, пронизує всі її рівні — і фонетику, і лексику, і граматику, але, оскільки вплив поглинаючої мови здійснюється передусім через усні форми існування мови, найсильнішого розкладу зазнають норми вимови.

(44—49) У реальному житті існує тип змішаної мови під назвою суржик. Це мовна хвороба, що виникає внаслідок намагань носія української мови, переважно вихідця з села, пристосуватись до російськомовного міста. Національну й соціальну природу суржику відображає сам термін, запозичений з сільськогосподарської лексики, де суржик — це «суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т. ін.; борошно з такої суміші». Перенесене на мовне явище слово позначає змішану мову, суміш із двох мов.

(50—53) На відміну від «нормальної» мови, суржик не становить стабільної системи. Навіть найменш підвладний змінам граматичний кістяк мови в суржику розхитаний і плинний. А фонетичні варіанти слів настільки різняться в індивідуальних проявах, що лишається проблематичною сама можливість встановлення чітких фонетичних характеристик цього типу мови.

(54—59) Ця скалічена мова українських селян, які в зросійщеному місті змушені пристосовувати рідну говірку до «городської» мови. Постійний тиск російськомовного міста негативно впливає й на емоційний стан української людини. Втрата мовної стабільності, усталених норм звичного спілкування, усвідомлення неповноцінності свого пристосованого мовлення пригнічує людину, позбавляє її впевненості в собі, у контактах з оточенням, а тривале перебування в стані мовно-культурного шоку робить невпевненість домінантною рисою поведінки особистості.

(60-63) Поширення суржику засвідчує масштаби розгортання мовної хвороби. Протистояти дальшій суржикізації і пов'язаному з нею соціальному приниженню державної мови могло б створення в українських містах впливових осередків, передусім молодіжних, з виключно україномовним спілкуванням, яке оберігало б державну мову від руйнівного впливу домінувальної російської. (За Л. Масенко)709 слів

1. Основну ідею тексту найбільш точно наведено в рядку

А відродження мови потребує зміни мовно-психологічних настанов людей різних соціальних прошарків і різного рівня освіти

Б коли стосунки двох мов Нерівноправні, коли одна з них загарбує простір іншої, поглинаючи її, в усному спілкуванні носіїв мови відбувається змішування двох мов

В живе розмовне мовлення є джерелом живлення кожної мови, його замулення і пересихання приводить до загибелі літературної мови

Г суржик впливає на втрату мовної стабільності, усталених норм звичного спілкування, людина усвідомлює своє мовлення неповноцінним, а сама позбавляється впевненості в собі

2. Слово діалект означає

А слова, властиві певній галузі виробництва

Б лексика, співвіднесена з розмовно-побутовим стилем

В слова офіційно-ділового стилю

Г місцевий різновид загальнонародної мови

3. До різновидів усної мови НЕ належить

А обласний діалект

Б мовна інтерференція

В молодіжний жаргон

Г розмовна мова міста

4. Твердження «Літературна мова є крижаною оболонкою, яка сковує поверхню потоку, могутнього, бурхливого, часто каламутного. Вона його оберігає, але вона й приховує його таємниці, його життя» (рядки 17—18) образно розкриває висловлювання

А Письмові різновиди мови не можуть нормально функціонувати без постійного підживлення з рухливого усного мовлення.

Б Із замуленням і пересиханням усних джерел неминуче застигає й мертвіє й писемно-літературна форма мови, хоч якою багатою й розвинутою вона б не була.

В У словесному мистецтві мова найповніше розкриває свої ресурси, проте виживання й розвиток її залежить передовсім від повноцінного функціонування живих усних форм мовлення.

Г Існує співвідношення між нормованою літературною мовою нації та усним народним мовленням у його територіальних і соціальних варіантах.

5. Наслідок масової двомовності НЕ міститься в рядку

А створення ґрунту для внутрішнього розкладу мови

Б здійснення позитивного всебічного впливу на розвиток мови

В зовнішнє звуження сфери вживання української мови

Г активізація процесів змішування російської й української мов

6. На думку автора, на розвиткові мови негативно позначається

А постійне підживлення її з усного мовлення

Б звуження сфери її побутування

В щоденне використання її як засобу спілкування

Г відновлення природних стихійних форм її існування

7. Характеристика суржику як мовного явища НЕ міститься в рядку

А розхитаність і плинність граматичної системи, відсутність чітких фонетичних характеристик

Б тип змішаної мови, який побутує в реальному житті

В мовна хвороба, що виникає внаслідок намагань носія української мови пристосуватися до російськомовного міста

Г створення в українських містах впливових осередків з виключно україномовним спілкуванням

8. Висловлення «Де припиняється рух, там припиняється життя» (рядки 13-14) є

А висновком з попереднього роздуму автора

Б тезою, яку він далі підтверджує

В формулюванням проблеми, спірного питання

Г аргументом, що підтверджує або спростовує тезу автора

9. У словосполученні «домінантною рисою поведінки» (рядки 54—59) прикметник ужито в значенні

А другорядний

Б панівний

В позитивний

Г негативний

10. Шлях подолання суржикізації автор убачає в

А щоденному використанні її як засобу спілкування

Б звуженні сфери вживання української мови, створенні ґрунту для її внутрішнього розкладу

В відновленні природних стихійних форм існування мови

Г створенні в українських містах впливових осередків із виключно україномовним спілкуванням

11. Наведений текст належить до стилю мовлення

А офіційно-ділового

Б художнього

В наукового з елементами публіцистичного

Г публіцистичного з елементами наукового

12. Сформулюйте й запишіть заголовок тексту. Укажіть, що він розкриває — тему чи основну думку.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.